

Jak motywować uczniów do nauki?

dr hab. prof. UZ Iwona Grzegorzewska
Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna
w Zielonej Górze

**Synu, kiedy dorośniesz, chciałbym, żebyś był asertywny, pewny siebie i odważny.
Ale teraz - kiedy jesteś dzieckiem - chcę, żebyś był pasywny, grzeczny i podporządkowany.**

Jak uczą się dzieci?

Dzieci uczą się przez doświadczenie!!!

Obecny od wieków w szkole **pruski model edukacji** nie sprzyja budowaniu efektywnej motywacji

System ten ma wady: strukturalne i mentalnościowe

Cel: uczeń ma przejść przez określone etapy edukacji, zdobyć określoną wiedzę mierzoną wynikami testów, bo te według systemu decydują o jego przydatności na studia czy do pracy

Całkowicie rozmija się to potem z praktyką, bo pracodawcy oczekują od pracownika nie umiejętności wypełniania testów, a kompetencji miękkich, kreatywności oraz krytycznego myślenia

Syndrom porażki

- większość dzieci zaczyna szkołę z entuzjazmem, a potem dla wielu staje się ona źródłem lęku i zagrożenia psychicznego, bo:
 - czują się nadmiernie odpowiedzialni za swoje odpowiedzi, zadania, sprawdziany
 - to co robią podlega nieustannej kontroli
 - ryzyko publicznego, rówieśniczego upokorzenia
- Ryzyko wyuczonej bezradności jest bardzo prawdopodobne, jeśli nauczyciel posługuje się strategiami wymuszającymi posłuszeństwo , a nie podtrzymującymi autonomię ucznia

Uczeń z syndromem porażki

- nawarstwiająca się niepowodzenia
- zaczyna wierzyć, że brakuje mu zdolności, aby odnosić sukcesy
- kiedy stanie się to wewnętrznym przekonaniem oczekiwanie porażki powoduje niskie poczucie własnej wartości i własnej skuteczności
- w konsekwencji uczeń traci zdolność do radzenia sobie z zadaniem i zaprzestaje poważnych starań o wykonanie zadania i koncentrują się na ochronie poczucia własnej wartości we własnych oczach, a swojej reputacji w cudzych
- w systemie pracy zdalnej syndrom porażki narasta

Najpierw trochę klasycznej psychologii.....

Istota motywacji

Jest to proces kierunkowy, który warunkuje działania celowe człowieka, tak organizuje jego zachowanie, aby prowadziło ono, do osiągnięcia określonych, ważnych dla niego stanów rzeczy

Są to mechanizmy odpowiedzialne za uruchomienie, podtrzymanie i zakończenie zachowania

Czynniki wpływające na motywację i osiągnięte efekty

Po stronie ucznia

- poziom intelektu
- cechy osobowości
- temperament
- wsparcie wdrożenie do wysiłku intelektualnego
- środowisko rodzinne i rówieśnicze

Po stronie nauczyciela

- sposób uczenia
- pasja i zaangażowanie
- relacje z uczniem

Po stronie szkoły

- klimat klasy
- klimat szkoły
- system
- kultura
- otoczenie

Warunki podstawowe procesu motywacyjnego w szkole

- ❑ Uczeń powinien mieć cele dydaktyczne (tj. cele biegłości lub zaangażowania)
- ❑ Celom dydaktycznym sprzyjają właściwe stosunki międzyludzkie i uczenie się współpracy
- ❑ Uczeń musi być przekonany, że prawdopodobieństwo osiągnięcia celu w danych warunkach jest większe niż 0.

Motywacja według Jere Brophy

Uczenie się jest wynikiem trzech typów motywacji:

- ❑ **motywacji wewnętrznej** (chcę być coraz lepszy, mam zainteresowania, zależy mi na ich rozwijaniu, poszukuję odpowiedzi na ważne pytania) - podstawa: doznania emocjonalne -przyjemność
- ❑ **motywacji zewnętrznej** (chcę mieć dobre oceny, zdobywać nagrody, być pochwalonym, uniknąć kłopotów)
podstawa: doznania emocjonalne - nagroda
- ❑ **motywacji do uczenia się** (uczenie się jest wartościowe, warto się w to zaangażować, mogę mieć z tego korzyści poznawcze)
podstawa: doznania poznawcze

Motywacja wewnętrzna

Opiera się na trzech wrodzonych potrzebach psychicznych

- Potrzeba kompetencji (jestem skuteczny, jestem kompetentny, kontroluję rzeczywistość)
- Poczucie autonomii (samodecydowanie, inicjatywa, co i jak robić?)
- Poczucie włączania (afiliacja - utrzymywanie kontaktów z innymi dzięki związkom prospołecznym)

Podstawa skutecznego uczenia się: motywacja do uczenia się

czyli pochłonięcie realizacją celu uznanego za wartościowe. To także wysoka jakość intelektualnego zaangażowania się uczniów w uczenie się.

Co nam to daje:

- pełna, przynajmniej chwilowo, koncentracja na sprostaniu zadaniu
- doskonalenie strategii działania
- przyjemność osiągnięć
- kontrolowanie biegu zdarzeń

**Dlaczego właśnie w szkole
uczniowie tracą chęć i
motywację do nauki?**

- chodzenie do szkoły jest obowiązkowe, a uczniowie czują się zmuszani do nauki
- dobór materiału i treści jest zgodny z podstawą programową, a nie zainteresowaniami ucznia
- dobór materiału i treści jest nadmiarowy, niepozwalający nauczycielowi na swobodne operowanie procesem nauczania
- metody nauczania nie sprzyjają aktywności umysłowej: są bierne, oparte na mechanicznym przekazywaniu informacji
- liczne, zróżnicowane klasy - niektórzy się nudzą (bo za prosto), inni są zagubieni, sfrustrowani, czują lęk lub apatię (bo za trudno)
- klasy są środowiskiem społecznym, w którym niepowodzenie oznacza nie tylko osobiste rozczarowanie, lecz także publiczny wstyd
- działania ucznia są oceniane wg schematu i klucza, a oceny natychmiast dostępne rodzicom - wywołuje to strach i napięcie
- rutyna ucznia i nauczycieli zabija motywację

czyli

- ❑ trudno uczniom (zwłaszcza słabym lub mocnym) czerpać przyjemność z nauki, skoro uczenie się jest obowiązkowe, osiągnięcia nieustannie oceniane, a w dodatku towarzyszy temu nieustannych strach i napięcie

Zatem

- ❑ w warunkach szkolnych motywacja wewnętrzna jest wyjątkiem, a nie regułą
- ❑ zazwyczaj wystarcza wzbudzenie i utrzymanie motywacji do uczenia się
- ❑ uczniom zmotywowanym do uczenia się, nauka niekoniecznie musi wydawać się przyjemna lub ekscytująca, ale odniosą się do niej poważnie, uznają za sensowną i wartą wysiłku oraz postarają się, by przyniosła im zamierzone korzyści

Teraz trochę współczesnej psychologii...

czyli co neuronauka mówi o uczeniu się i motywacji

„Nauczać, to rozniecać ogień, a nie napełniać puste wiadro”

Heraklit VI wieku p.n.e.

„Mózg ucznia, to miejsce pracy nauczyciela.”

Manfred Spitzer

Jak uczy się nasz mózg?

Nauczanie przyjazne mózgowi bazuje na :

- ciekawości poznawczej uczniów
- wykorzystuje silne strony mózgu
- łączy wiedzę czysto kognitywną z emocjami
- pozwala uczniom na stawianie hipotez i samodzielne szukanie rozwiązań
- nie ogranicza się jedynie do czysto werbalnego przekazu
- odwołuje się do wielu modalności
- ułatwia łączenie pojedynczych informacji w spójną całość

Najistotniejszym elementem i warunkiem osiągnięcia sukcesu jest niewątpliwie:

- odwołanie się do ciekawości poznawczej uczniów
- bezpieczna i przyjazna atmosfera.

W praktyce oznacza

to, że uczniowie muszą **rozumieć po co i dlaczego** mają zajmować się konkretnymi zagadnieniami. Jeśli takich argumentów nie znajdują, to trudu uczenia się nie podejmują, a jedynie szukają zastępczych strategii lub symulują naukę.

Decydujące znaczenie ma początek lekcji.

Nauczyciele nie powinni zakładać, że sam fakt, iż dane zagadnienie znajduje się w programie, jest dla mózgu wystarczającym powodem, aby wyzwolić motywację do uczenia się

Co zatem może zrobić nauczyciel?

Po pierwsze - zaciekać

- jako nauczyciel staraj się wyrobić w sobie nawyk myślenia o tym, co zainteresuje uczniów
- dawaj przykłady z życia - uczyć procentów można np. na bramkach Lewandowskiego; a anatomii na doznanych urazach
- zamiast przekazywać informacje zadawaj pytania np. Dlaczego wasze twarze czerwienią się na skutek wysiłku fizycznego?
- bądź intrygujący
- zadbaj, aby uczniowie byli aktywni
- pokaż, co w omawianym temacie jest interesujące
- okaż ciekawość i entuzjazm; stosuj zagadki i paradoksy np. *Szekspir chciał pokazać, że Romeo kochał Julię. Jak opisuje Romea przed spotkaniem z Julią? Jako nieszczęśliwego młodzieńca u boku kolejnej ukochanej czy rozpaczającego bez dziewczyny chłopaka? Ani jedno ani drugie. Szekspir był sprytny...*

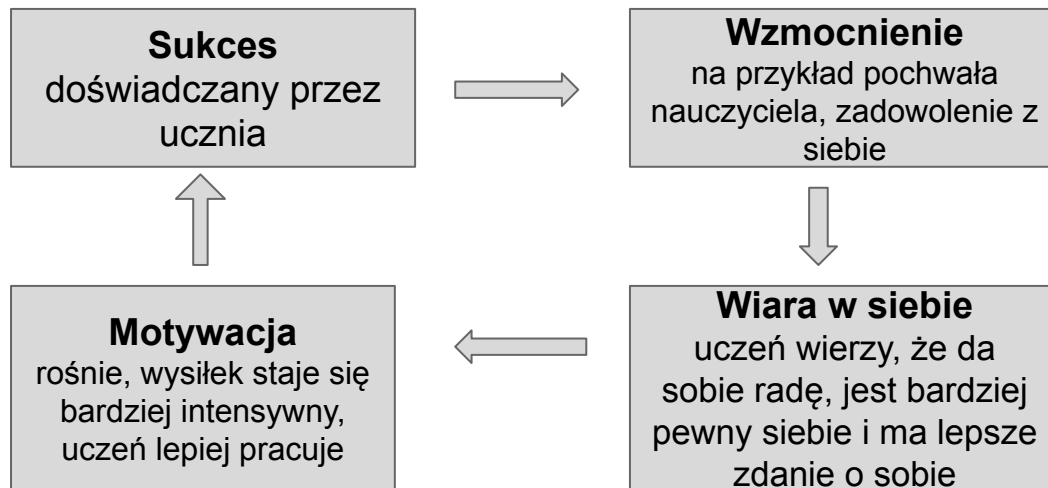
Po drugie, wzbudzić entuzjazm

- zadaj intrygujące pytanie. np. *dlaczego niebo jest niebieskie? Jak wirusy starają się nas przechytrzyć?*
- *Co o tym sądzisz?* - rozwijanie kreatywności i inowacyjności myślenia
- Fakt, iż coś zostało powiedziane, nie znaczy, że zostało przyswojone. “Przerabianie” materiału jest najmniej efektywnym, sposobem uczenia
- Aby rozbudzić w uczniach fascynację, nauczyciel sam musi być zafascynowany przedmiotem, który wykłada. Iskra w jego oku, ton głosu i sposób, w jaki opowiada, stanowią dla innych nie zawsze uświadomiony, ale czytelny przekaz: „To, czym mamy się dziś zajmować, jest niezmiernie ciekawe!”
- Entuzjazm nauczyciela dzięki mechanizmowi odzwierciedlania i dostrajania przenosi się na uczniów. Takie współbrzmienie możliwe jest dzięki neuronom lustrzanym.
- Sposób przekazywania wiedzy i komunikowania się uruchamia w mózgu cały łańcuch reakcji inicjujących proces uczenia się.
- Ważną rolę odgrywa tu łączenie wiedzy kognitywnej z pozytywnymi emocjami. Badacze zajmujący się neuronami lustrzanymi podkreślają, że nasz mózg jest nastawiony na dobre relacje społeczne i w takich warunkach najefektywniej pracuje

Po trzecie, “marchewka”

Nauka w przyjaznej bezpiecznej atmosferze

Możliwość systematycznego odnoszenia sukcesów na miarę swoich możliwości

“Marchewka” w praktyce

- Uczeń powinien dokładnie wiedzieć, czego się od niego oczekuje, jak ma to zrobić i gdzie może otrzymać pomoc
- Niektóre zadania muszą być proste i szybko rozwiązywalne, aby wszyscy mogli odnieść sukces. Inne mogą być bardziej wymagające, aby uczniowie zdolniejsi mogli się rozwijać
- Chwalić należy każde osiągnięcie, nawet te rutynowe, nawet wtedy gdy nie jest doskonałe. Wzmocnienie musi się pojawić jak najszybciej po zakończeniu pracy
- Smak sukcesu powinni znać wszyscy uczniowie!!! Nauczyciel musi zadbać, aby każdy miał regularne sukcesy i regularnie otrzymywał pozytywne wzmocnienia.

Po czwarte, “kij”

Regularne sprawdzanie wiedzy dające możliwość odniesienia sukcesu

Dobrym źródłem motywacji są nieodwoływalne terminy, ale trzeba ich przestrzegać

Nieustanne porażki niszczą motywację (brak wytrwałości, niechęć do podejmowania wysiłku, coraz gorsze efekty). Kolejna jedyńka nic nie wnosi do procesu uczenia się

“Początkowo myślałem, że oceniam swoich uczniów. Później jednak zorientowałem się, że oceniam swoje nauczanie”

Geoff Petty

Uczniowie mający problemy z motywacją

- uczniowie o ograniczonych zdolnościach, którzy mają problemy z nadążaniem za realizacją programu i u których rozwinęło się chronicznie niskie oczekiwanie na porażkę
- uczniowie, których atrybucja porażki i opinie o własnych zdolnościach czynią ich podatnymi na wyuczoną bezradność w sytuacji niepowodzenia
- uczniowie, którzy obsesyjnie chronią własny wizerunek, a przez to wybierają cele popisowe, a nie dydaktyczne
- uczniowie, których niskie osiągnięcia wynikają z ucieczki przed odpowiedzialnością, wygody, lenistwa
- uczniowie, którym szkołą nie wydaje się wystarczająco sensowna i potrzebna

Jak zmotywować słabego ucznia do nauki?

1. **Zaakceptować ich ograniczenia i robić co się da.**
2. **Stawiać przed nim cele i wymagania.** Podnosić poprzeczkę adekwatnie do możliwości. Wykazywać zrozumienie, ale wymagać nauki i systematycznej pracy.
3. **Właściwie stosować pochwały/wzmocnienia**
 - często rozdawać wzmocnienia za różne sprawy np. za postępy, wysiłek i wykonanie
 - koncentrować się na zadaniu, a nie na osobie (unikać "Jesteś w tym dobry")
 - stworzyć okazję do odnoszenia sukcesu: sformułować osiągalne cele, podzielić zadania na mniejsze części, dać czas na naukę i powtórki, zwracać uwagę na częściowy sukces, pochwalić za wysiłek, nie tylko za rezultat, chwalić konkretnie i szczerze (pochwała nie może być mechaniczna, rutynowa)
4. **Umiejętnie, konstruktywnie krytykować**
 - wskazywać na to co pozytywne
 - dawać możliwość wielokrotnej poprawy aż do realizacji celu

Co może być wzmocnieniem ucznia?

Uwaga

Docenienie jego pracy

Szacunek dla ucznia

NAUCZYCIEL

- ❑ spędza z uczniem czas
- ❑ słucha z zainteresowaniem
- ❑ akceptuje jego pomysły, idee
- ❑ okazuje zainteresowanie jego pracą
- ❑ uśmiecha się, łąpie kontakt

- ★ wykorzystuje pracę ucznia jako przykład
- ★ pisemnie komentuje pracę ucznia wskazując na dobre strony
- ★ zaznacza, reaguje na dobry fragment pracy np. wykrzyknikiem
- ★ umieszcza pracę ucznia na tablicy
- ★ sprawiedliwie ocenia według postępów indywidualnych

- szanuje ucznia jako osobę
- traktuje go ciepło, z sympatią
- śmieje się z jego dowcipów, pozwala na żart, humor
- ma dystans do siebie
- słucha usprawiedliwień
- jest konsekwentny

Motywowanie ucznia z syndromem porażki

- modelowanie poznawcze - determinacja, by trwać przy zadaniu mimo napotkanych trudności
- bezpośrednio uczenie strategii rozwiązania danego zadania
- informacja zwrotna wykonawcza (korygowanie czynności, naprawa błędów)
- informacja zwrotna atrybucyjna (wskazuje na sukces i przypisuje go połączeniu zdolności z odpowiednim wysiłkiem)
- zwracanie uwagi na postęp ucznia, a nie na porównanie go z innymi
- nagradzanie za rzeczywiste osiągnięcia, a nie za sam fakt podjęcia działania

dZIEKUJĘ ZA uWAGĘ

